

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
& ΤΡΟΦΙΜΩΝ

Γενική Γραμματεία Ενωσιακών Πόρων
και Υποδομών

Στρατηγικό Σχέδιο
ΚΑΠ 2023-2027

Ερημοποίηση

Αιτίες – Επιπτώσεις – Αντιμετώπιση – Εθνικό Σχέδιο Δράσης

Κωνσταντίνος Μίχος

Διεύθυνση Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Κλιματικής Αλλαγής

Γενική Διεύθυνση Αγροτικής Ανάπτυξης

Γενική Γραμματεία Ενωσιακών Πόρων και Υποδομών

Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων

2026

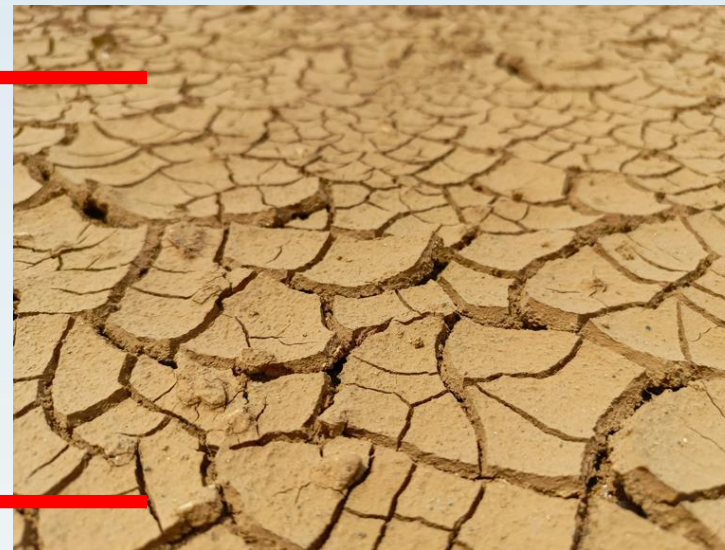
Τι είναι η Ερημοποίηση ή Απερήμωση;

- Η υποβάθμιση της γης σε ξηρές περιοχές του πλανήτη.

Τι είναι η υποβάθμιση της γης;

- Μία αρνητική τάση στην κατάσταση της γης:
Δεν είναι παραγωγική ή διαταράσσεται η οικολογία της ή δεν έχει αξία για τον άνθρωπο.

**Η εύφορη γη μετατρέπεται
σιγά-σιγά σε άγονη έρημο!**
Απειλώντας, μεταξύ άλλων, την
επισιτιστική ασφάλεια.

Ποιες είναι οι αιτίες;

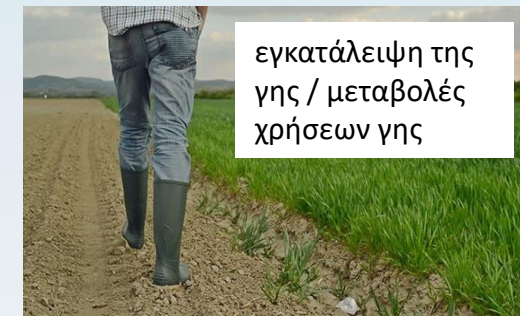
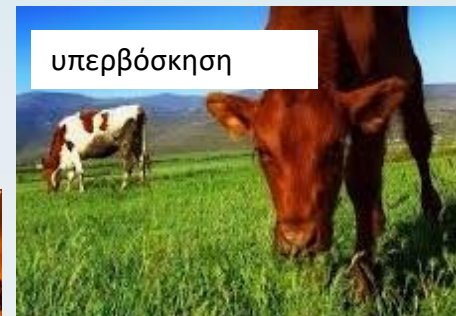
Συνδυασμός φυσικών και ανθρωπογενών παραγόντων

- Η **κλιματική αλλαγή** επιδεινώνει την υποβάθμιση της γης.

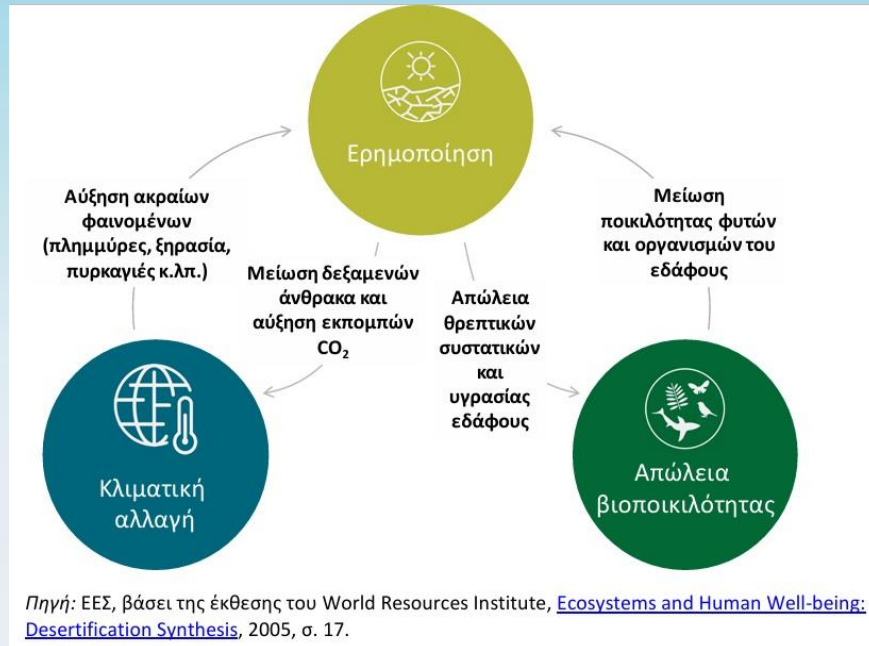
αύξηση
της
θερμοκρασίας

- Οι **ανθρωπογενείς δραστηριότητες** προκαλούν την υποβάθμιση της γης.
- Η **μη-βιώσιμη χρήση της γης** αποτελεί τη βασική αιτία της ερημοποίησης.

Ποιες είναι οι επιπτώσεις;

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

- Διαταράσσεται η υγεία του οικοσυστήματος
- Αυξημένος κίνδυνος εξαφάνισης ειδών
- Αυξημένη πιθανότητα πυρκαγιών

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

Μείωση της γεωργίας και της κτηνοτροφίας, οδηγώντας σε **μείωση της παραγωγής τροφίμων**.

Μείωση των αγροτικών αποδόσεων, οδηγώντας σε **μειωμένο εισόδημα** για τους παραγωγούς.

Η ερημοποίηση λόγω της κλιματικής αλλαγής συσχετίζεται με **μετανάστευση**.

Το φαινόμενο της Ερημοποίησης είναι αναστρέψιμο!

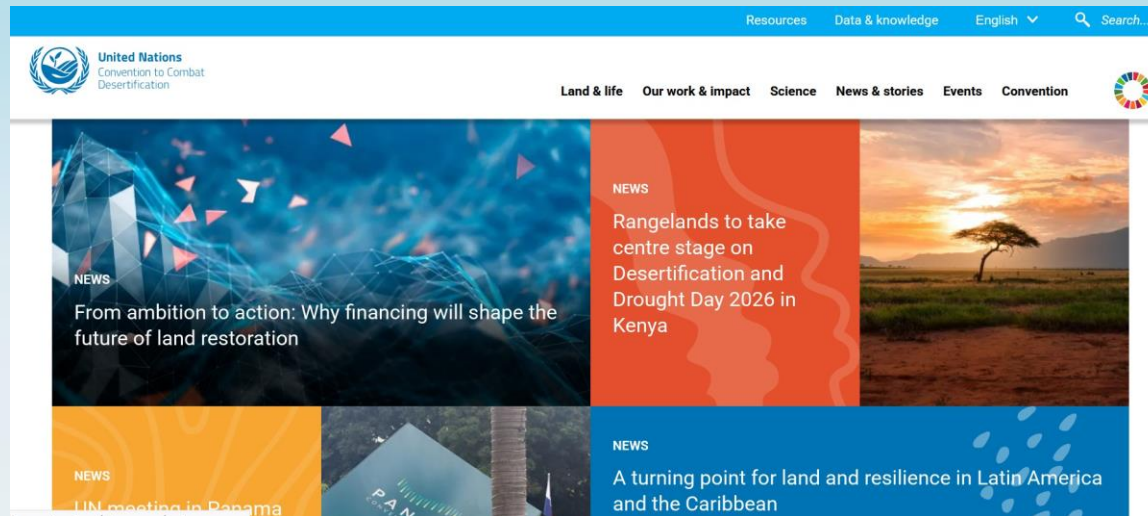
Η καταπολέμηση της ερημοποίησης περιλαμβάνει δραστηριότητες που αποτελούν μέρος **ολοκληρωμένων στρατηγικών αντιμετώπισης** και αποσκοπούν σε:

- ❖ αποτροπή ή μείωση της υποβάθμισης της γης
- ❖ αποκατάσταση των μερικώς υποβαθμισμένων περιοχών
- ❖ ανάκτηση των ερημοποιημένων περιοχών.

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΠΙΠΕΔΟ: UNCCD

Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για την Καταπολέμηση της Ερημοποίησης

<https://www.unccd.int/>

- Οι ξηρασίες πλήττουν όλο και πιο συχνά και πιο έντονα ολόκληρο τον πλανήτη.
- Η υποβάθμιση της γης είναι τόσο εκτεταμένη που η αποκατάσταση των υποβαθμισμένων περιοχών και η αποφυγή νέας υποβάθμισης κρίνονται εξαιρετικά επείγουσες.

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Τα κράτη-μέλη έχουν δεσμευτεί για την επίτευξη της μηδενικής υποβάθμισης της γης στην ΕΕ έως το 2030.

Η καταπολέμηση της ερημοποίησης σχετίζεται με αρκετές δράσεις της ΕΕ:

- ✓ η Κοινή Αγροτική Πολιτική (με έμφαση στις γεωργοπεριβαλλοντικές ρυθμίσεις)
- ✓ η Δασική Στρατηγική
- ✓ η Στρατηγική για την προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή
- ✓ η Οδηγία Πλαίσιο 2000/60/ΕΚ για τα ύδατα και η Οδηγία 2007/60/ΕΚ για τη διαχείριση των κινδύνων πλημμύρας
- ✓ ο κανονισμός για την Αποκατάσταση της Φύσης (ΕΥ) 2024/1991
- ✓ η οδηγία (ΕΕ) 2025/2360 για την παρακολούθηση του εδάφους

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΣΕ ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για την Καταπολέμηση της Ερημοποίησης κυρώθηκε από τη Βουλή των Ελλήνων στις 28 Φεβρουαρίου 1997 και κατέστη Νόμος του Κράτους (Ν. 2468/97)

Το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων (ΥΠΑΑΤ), το 2001, συνέταξε το **Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Καταπολέμηση της Ερημοποίησης**.

❖ Η αναθεώρησή του αποτέλεσε εμβληματική δράση του ΥΠΑΑΤ για το έτος 2025.

ΕΠΟΠΤΕΙΑ: Διεύθυνση Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Κλιματικής Αλλαγής
Τμήμα Προστασίας Φυσικού Κεφαλαίου της Γεωργίας

ΕΘΝΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΔΡΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΕΡΗΜΟΠΟΙΗΣΗΣ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΤΡΟΦΙΜΩΝ

ΑΘΗΝΑ 2025

ΕΘΝΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΔΡΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΕΡΗΜΟΠΟΙΗΣΗΣ

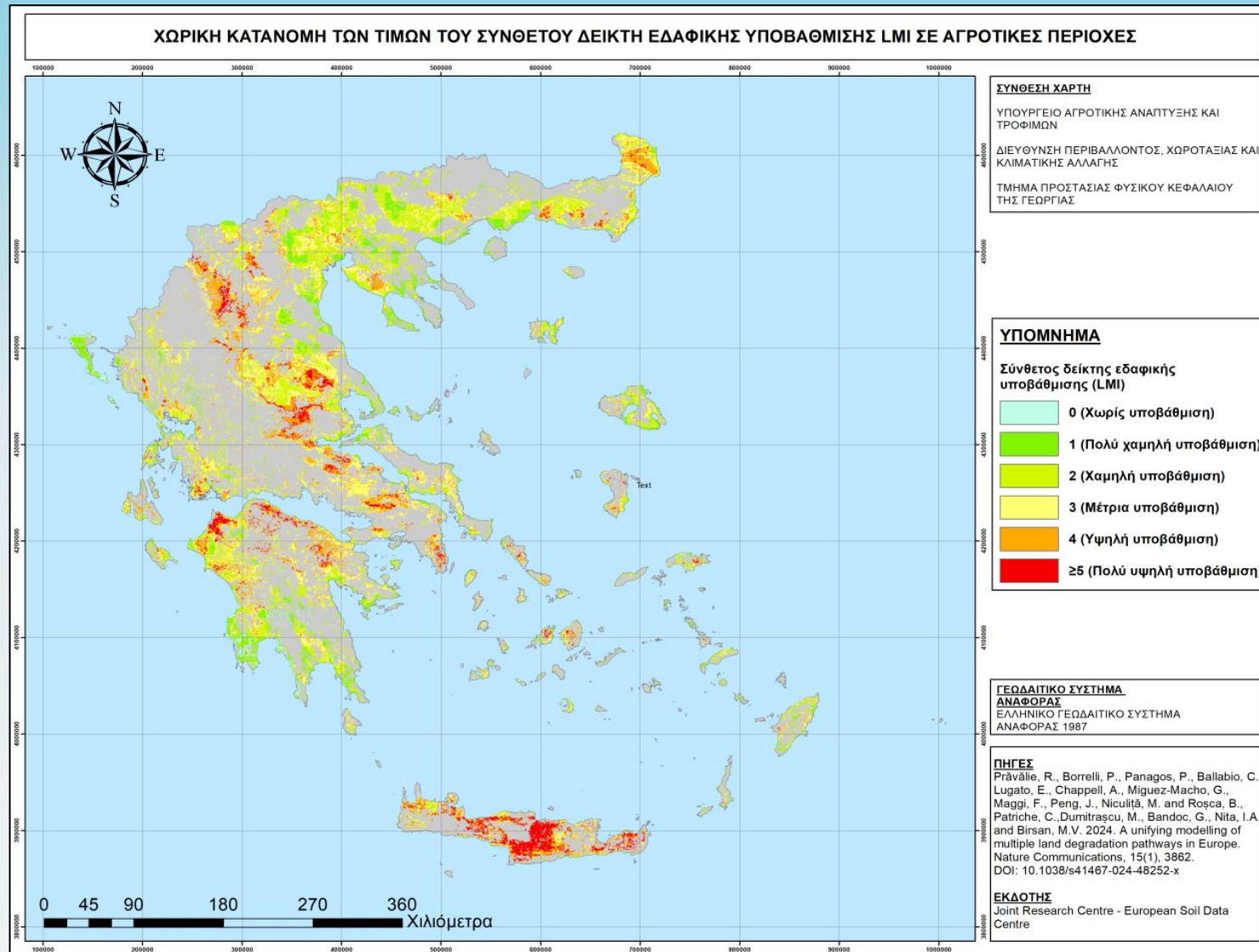
Σκοπός του Σχεδίου ➡

- 1) Καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης
- 2) Εθνικός σχεδιασμός για τη λήψη μέτρων

Το κείμενο του Εθνικού Σχεδίου Δράσης έχει διαιρεθεί στα εξής κεφάλαια:

1. **Εισαγωγή** (ΥΠΑΑΤ: Τμήμα Προστασίας Φυσικού Κεφαλαίου της Γεωργίας)
2. **Ερημοποίηση: Αιτίες και Επιπτώσεις** (ΥΠΑΑΤ: Τμήμα Προστασίας Φυσικού Κεφαλαίου της Γεωργίας)
3. **Υφιστάμενη Κατάσταση στην Ελλάδα** (ΥΠΑΑΤ: Τμήμα Προστασίας Φυσικού Κεφαλαίου της Γεωργίας)
4. **Κλιματολογικές Συνθήκες στην Ελλάδα** (Εθνικό Αστεροσκοπείο)
5. **Τομέας Εδάφους και Γεωργίας** (ΥΠΑΑΤ)
6. **Τομέας Υδατικών Πόρων** (ΥΠΑΑΤ και ΥΠΕΝ)
7. **Τομέας Βοσκήσιμων Γαιών** (ΥΠΑΑΤ και ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ)
8. **Τομέας Δασών** (ΥΠΕΝ και ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ)
9. **Τομέας Κοινωνίας και Οικονομίας** (ΥΠΑΑΤ και Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο)

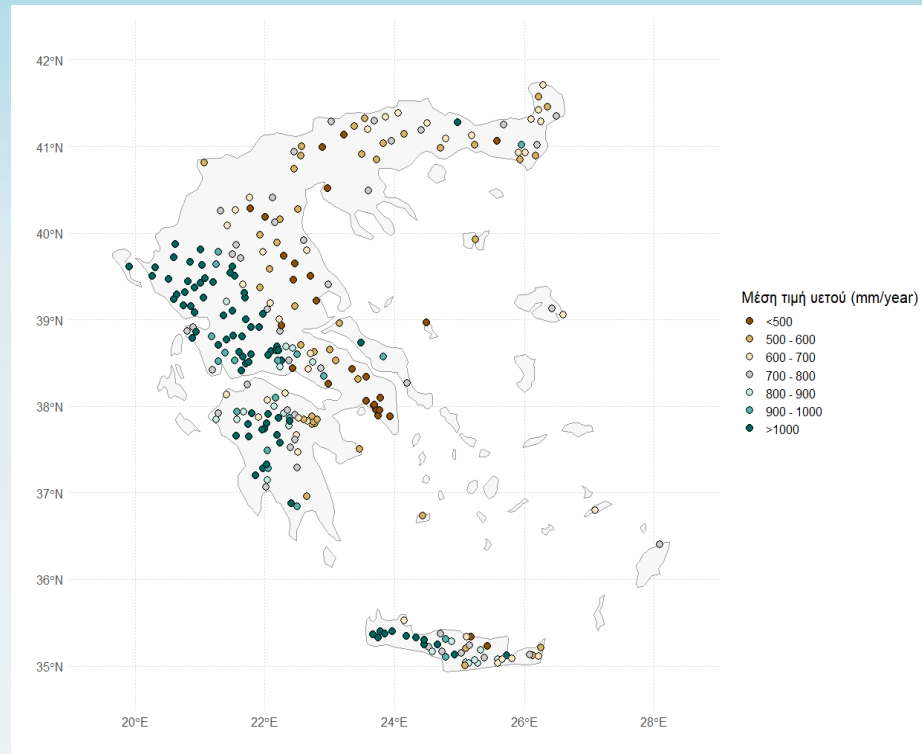
ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΕΔΑΦΙΚΗΣ ΥΠΟΒΑΘΜΙΣΗΣ

- Οι κατηγορίες πολύ χαμηλή, χαμηλή και μέτρια υποβάθμιση αθροιστικά ξεπερνούν το 70% των αγροτικών εδαφών της Ελλάδας.
- Οι κατηγορίες υψηλής και πολύ υψηλής υποβάθμισης καταλαμβάνουν το 18% και 8% των εδαφών αντίστοιχα.
- Η Ελλάδα συγκαταλέγεται στις επτά πιο απειλούμενες από εδαφική υποβάθμιση χώρες της Ευρώπης.

ΕΘΝΙΚΟ ΑΣΤΕΡΟΣΚΟΠΕΙΟ: ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΞΗΡΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Χωρική κατανομή της μέσης ετήσιας βροχόπτωσης (mm/έτος) στην Ελλάδα για την περίοδο 1961-2020

Χάρτης από το Εθνικό Αστεροσκοπείο με βάση δεδομένα από τη μελέτη των Vicente-Serrano *et al.* (2025)

- Η χώρα βιώνει ξηρασίες μεγαλύτερης διάρκειας και έντασης, όλο και συχνότερα.
- Αυξανόμενη συχνότητα σε βραχύβιες αλλά έντονες ξηρασίες, που επηρεάζουν άμεσα την αγροτική παραγωγή (μετά το 2010).
- Οι προοπτικές για την επόμενη 30ετία είναι ανησυχητικές.

Μέτρα

- ✓ Σύγχρονα εργαλεία παρακολούθησης, πρόβλεψης και τεχνητής νοημοσύνης
- ✓ Ανάπτυξη ειδικού σχεδίου για την αντιμετώπιση της ξηρασίας στη χώρα
- ✓ Δημιουργία Εθνικού Παρατηρητηρίου Ξηρασίας και Λειψυδρίας
- ✓ Ανάπτυξη διαλειτουργικών βάσεων δεδομένων

ΤΟΜΕΑΣ ΕΔΑΦΟΥΣ ΚΑΙ ΓΕΩΡΓΙΑΣ

Για την αντιμετώπιση της υποβάθμισης υλοποιούνται πολυάριθμες παρεμβάσεις μέσω του ΣΣ ΚΑΠ 2023-2027

ΥΠΟΒΑΘΜΙΣΗ ΤΩΝ ΕΔΑΦΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΕΞΑΙΤΙΑΣ ΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

- Το 52% των γεωργικών εδαφών της χώρας αντιμετωπίζουν σοβαρό κίνδυνο **διαβρώσεων**.
- Τα εδάφη με πρόβλημα υψηλής **αλατότητας**, εκτιμώνται περίπου στο 15% των πεδινών εκτάσεων.
- Η **ρύπανση** από φυτοφάρμακα και βαρέα μέταλλα, βρίσκεται σε κρίσιμα επίπεδα σε περισσότερο από το 50% της συνολικής έκτασης των γεωργικής γης.

Μέτρα

- ✓ Ενίσχυση της έρευνας για τη μελέτη φυτών, εδάφους, μικροοργανισμών και μικροβιωμάτων
- ✓ Γεωργία ακριβείας – Νέου τύπου προϊόντα φιλικά προς το περιβάλλον (παρεμβάσεις της ΚΑΠ)
- ✓ Διαφύλαξη της Αγροτικής Γης Υψηλής Παραγωγικότητας από ανταγωνιστικές χρήσεις
- ✓ Προτείνεται η θεσμοθέτηση Εθνικού Συστήματος Παρακολούθησης της Εδαφικής Διάβρωσης
- ✓ Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των παραγωγών (π.χ. μέσω του AKIS και του δικτύου LEADER)

ΤΟΜΕΑΣ ΥΔΑΤΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ

**Τα μέτρα εναρμονίζονται
με τις στρατηγικές των
ΣΔΛΑΠ & ΣΔΚΠ**

- Επιφανειακά ύδατα: το 9% σε ελλιπή/κακή οικολογική κατάσταση (στην Κεντρική Μακεδονία το μεγαλύτερο πρόβλημα), το 7,5% σε ελλιπή χημική κατάσταση.
- Υπόγεια υδατικά συστήματα: το 14,6% σε ελλιπή χημική κατάσταση, τέσσερα υδατικά διαμερίσματα κινδυνεύουν από μειωμένη ποσότητα (νησιά του Αιγαίου, Θεσσαλία, Δυτική Μακεδονία και Κρήτη) λόγω υπεράντλησης (αλάτωση).
- Πεπαλαιωμένα ή διαρρέοντα αρδευτικά δίκτυα.

Μέτρα

- ✓ Αποκατάσταση και εκσυγχρονισμός αρδευτικών δικτύων (μεγάλα & μικρά εγγειοβελτιωτικά έργα της ΚΑΠ)
- ✓ Καταγραφή και αδειοδότηση όλων των γεωτρήσεων – Τήρηση των ποσοτήτων άντλησης
- ✓ Τεχνητός εμπλουτισμός υπόγειων υδροφορέων
- ✓ Στάγδην άρδευση και χρήση ανθεκτικών στην ξηρασία ειδών/ποικιλιών στις καλλιέργειες
- ✓ Ογκομέτρηση - Ψηφιοποίηση παρακολούθησης χρήσεων / κατανάλωσης (real-time τηλεμετρία)
- ✓ Επαναχρησιμοποίηση νερού

ΤΟΜΕΑΣ ΒΟΣΚΗΣΙΜΩΝ ΓΑΙΩΝ

- Σήμερα, στη χώρα μας, οι βοσκήσιμες γαίες στην πλειονότητά τους όχι μόνο δεν υπερβόσκονται, αλλά η ένταση βόσκησης που εφαρμόζεται χαρακτηρίζεται ως ελαφριά και συντηρητική.
- Οι εκτάσεις στις οποίες εξακολουθεί να εφαρμόζεται υπερεντατική βόσκηση έχουν περιοριστεί σημαντικά και αναμένεται να συρρικνωθούν περαιτέρω.

Η διατήρηση και η προστασία των βοσκοτόπων εξασφαλίζονται μέσω της εφαρμογής των προτύπων Καλής Γεωργικής και Περιβαλλοντικής Κατάστασης (ΚΓΠΚ) και Οικολογικού Σχήματος στο πλαίσιο του ΣΣ ΚΑΠ 2023-2027.

Μέτρα

- ✓ Ολοκλήρωση των Διαχειριστικών Σχεδίων Βόσκησης της χώρας
- ✓ Εφαρμογή συντηρητικής ή ελαφριάς έντασης βόσκησης (ή και πλήρης απαγόρευση της βόσκησης) σε υποβαθμισμένα οικοσυστήματα που κινδυνεύουν από την ερημοποίηση
- ✓ Επιμόρφωση και ευαισθητοποίηση των γεωτεχνικών και των κτηνοτρόφων (AKIS, LEADER)

ΤΟΜΕΑΣ ΔΑΣΩΝ

- Ο κυριότερος παράγοντας υποβάθμισης των χερσαίων οικοσυστημάτων στις δασικές περιοχές της χώρας φαίνεται να είναι ο άνθρωπος.
- Διαδικασίες που συνετέλεσαν και συντελούν στην καταστροφή της φυσικής βλάστησης είναι οι δασικές πυρκαγιές, οι παράνομες εκχερσώσεις και η κλιματική αλλαγή.

Η υγεία και η ανθεκτικότητα των δασικών οικοσυστημάτων εξασφαλίζεται μέσω των:

- Εθνική Στρατηγική για τα Δάση (2018-2038)
- Εθνικό Σχέδιο Αναδάσωσης
- Σύστημα απογραφής και παρακολούθησης των δασών και δασικών εκτάσεων (ΕΡΓΟ ΣΑΠ)
- Εκτεταμένη εκπόνηση δασικών διαχειριστικών μελετών
- Σχέδια αντιπυρικής προστασίας
- Χαρτογραφική οριοθέτηση δασών και δασικών εκτάσεων της χώρας (Δασικοί Χάρτες)
- Παρεμβάσεις του ΣΣ ΚΑΠ 2023-2027

ΤΟΜΕΑΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

- Το 47% του συνολικού πληθυσμού κατοικεί σε αστικές περιοχές, ενώ το 30% του ελληνικού πληθυσμού ζει σε αγροτικές περιοχές.
- Στις περισσότερες περιοχές οι οποίες χαρακτηρίζονται ως «κυρίως αγροτικές», η μεταβολή του πληθυσμού είναι αρνητική.
- Η απασχόληση στον τομέα της γεωργίας αντιστοιχούσε σε ποσοστό 11,5% το 2005, ενώ μειώθηκε στο 9,7% το έτος 2020.

Μέτρα

- ✓ Παρακολούθηση των πληθυσμιακών μεταβολών σε επίπεδο Δήμων
- ✓ Παρακολούθηση του κοινωνικοοικονομικού προφίλ των αγροτών
- ✓ Ανάπτυξη έργων υποδομών και ενίσχυση υπηρεσιών κοινωνικής πρόνοιας και υγείας σε περιοχές που κινδυνεύουν από εγκατάλειψη

Εθνικές προτεραιότητες και επόμενα βήματα εφαρμογής

1

Ενιαία παρακολούθηση της ερημοποίησης και της ξηρασίας, μέσω συστημάτων παρακολούθησης εδάφους, ξηρασίας και υδατικών πόρων, με διαλειτουργικά δεδομένα.

2

Στοχευμένες παρεμβάσεις στις περιοχές υψηλού κινδύνου, με ιεράρχηση των πλέον ευάλωτων περιοχών και ολοκληρωμένα τοπικά προγράμματα πρόληψης, προσαρμογής και αποκατάστασης.

3

Ενσωμάτωση του Εθνικού Σχεδίου στις βασικές δημόσιες πολιτικές, ιδίως στο ΣΣ ΚΑΠ, στη διαχείριση υδατικών πόρων, στη δασική πολιτική και στην προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή.

4

Συντονισμός φορέων και σαφής κατανομή ρόλων, μεταξύ ΥΠΑΑΤ, ΥΠΕΝ, ερευνητικών φορέων και λοιπών αρμόδιων υπηρεσιών.

5

Μηχανισμός εφαρμογής και αξιολόγησης, με καθορισμό προτεραιοτήτων, χρονοδιαγράμματος, δεικτών παρακολούθησης και περιοδικής επικαιροποίησης.

➤ **Από την αποτύπωση του προβλήματος στην επιχειρησιακή εφαρμογή: στόχευση, συντονισμός, παρακολούθηση και αξιολόγηση**

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

- 1) Ινστιτούτο Ερευνών Περιβάλλοντος και Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΙΕΠΒΑ), **Εθνικό Αστεροσκοπείο Αθηνών**,
- 2) Διεύθυνση Προστασίας και Διαχείρισης Υδάτινου Περιβάλλοντος, Γενική Διεύθυνση Υδάτων, Γενική Γραμματεία Φυσικού Περιβάλλοντος και Υδάτων, **Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας**,
- 3) Διεύθυνση Σχεδιασμού και Διαχείρισης Υπηρεσιών Ύδατος, Γενική Διεύθυνση Υδάτων, Γενική Γραμματεία Φυσικού Περιβάλλοντος και Υδάτων, **Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας**,
- 4) Διεύθυνση Προγραμματισμού και Δασικής Πολιτικής, Γενική Διεύθυνση Δασών και Δασικού Περιβάλλοντος, Γενική Γραμματεία Δασών, **Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας**,
- 5) Τμήμα Σχεδιασμού Εγγειοβελτιωτικών Έργων και Αξιοποίησης Εδαφοϋδατικών Πόρων, Διεύθυνση Εγγείων Βελτιώσεων και Εδαφοϋδατικών Πόρων, Γενική Διεύθυνση Αγροτικής Ανάπτυξης, Γενική Γραμματεία Ενωσιακών Πόρων και Υποδομών, **Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων**,
- 6) Τμήμα Βοσκήσιμων Γαιών, Διεύθυνση Ζωοτροφών και Βοσκήσιμων Γαιών, Γενική Διεύθυνση Γεωργίας, Γενική Γραμματεία Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, **Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων**,
- 7) Διεύθυνση Συστημάτων Εκτροφής Ζώων, Γενική Διεύθυνση Γεωργίας, Γενική Γραμματεία Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, **Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων**,
- 8) Διεύθυνση Συστημάτων Καλλιέργειας και Προϊόντων Φυτικής Παραγωγής, Γενική Διεύθυνση Γεωργίας, Γενική Γραμματεία Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, **Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων**,
- 9) Γενική Διεύθυνση Αγροτικής Έρευνας, **Ελληνικός Γεωργικός Οργανισμός-ΔΗΜΗΤΡΑ**,
- 10) Ινστιτούτο Δασικών Ερευνών, **Ελληνικός Γεωργικός Οργανισμός-ΔΗΜΗΤΡΑ**,
- 11) Ινστιτούτο Μεσογειακών Δασικών Οικοσυστημάτων, **Ελληνικός Γεωργικός Οργανισμός-ΔΗΜΗΤΡΑ**,
- 12) Δρ. Ειρήνη Σκριμιζέα, Επίκουρη Καθηγήτρια, Τμήμα Γεωγραφίας, Σχολή Περιβάλλοντος, Γεωγραφίας και Εφαρμοσμένων Οικονομικών, **Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο Αθηνών**,
- 13) Δρ. Κωνσταντίνος Κοσμάς, Ομότιμος Καθηγητής, **Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών**.

Σας ευχαριστώ πολύ για την προσοχή σας!
